

Cantatedienst zondag in de Pauluskerk

‘Es ist euch gut, dass ich hingehe’, BWV 108

De opmerkelijke cantate BWV 108 klonk voor het eerst op 29 april 1725. Ook deze cantate dateert uit het tweede seizoen van Johann Sebastian Bachs verblijf als cantor van de Thomaskerk in Leipzig, zijn meest productieve cantatejaar.

De koraalcantates uit de tweede jaargang (1724-1725)

Al eerder is hier beschreven, dat de componist voor deze jaargang een weloverwogen kunstzinnig concept wilde volgen. Bach baseerde deze tweede cantatecyclus op tekst en melodie van geselecteerde kerkliederen passend bij de kerkelijke zondag, en waar mogelijk ook verbonden met de evangelielezing van die dag. Begin- en slotregels van het gekozen koraal dienen doorgaans voor de openings- en slotkoren. Het middendeel moest dan opnieuw gedicht worden om te kunnen passen in de structuur van recitatief en aria. Om ook daarin een eenheid in aanpak en stijl te treffen en zo een extra rode draad te spinnen, zocht Bach naar een tekstschrijver die de gehele cyclus voor zijn rekening kon nemen. Die auteur was waarschijnlijk Andreas Stüber, voormalig conrector van de Thomasschool. Diens abrupt overlijden eind januari 1725 verklaart wellicht waarom Bach zijn ambitieuze plan niet consequent heeft kunnen voltooien. Want vanaf Pasen 1725 verandert de cyclus.

Christiane Mariane von Ziegler (1695-1760)

Na het wegvallen van Stüber wilde een nieuwe start niet meteen vlotten, totdat Bach van de dichteres Christiane Mariane von Ziegler uit Leipzig een reeks teksten ontving, toereikend om de tweede jaargang mee af te sluiten. Alle teksten werden door Bach op muziek gezet, maar niet zoals ze waren aangeleverd. De vele retouches “blijken voor theologisch geschoolden bijzonder interessant te zijn, terwijl literair of muzikwetenschappelijk georiënteerde onderzoekers zich vooral buigen over stuntelige versmaten, onzingbare woordovergangen en stijve zinswendingen.”, aldus Hans-Joachim Schulze in zijn bijdrage aan de publicatie *De wereld van de Bach-cantates*, Uniepers 1995/2003. Schulze schildert een aardig portret van de eigenzinnige Mariane von Ziegler. In 1695 geboren als dochter van de onfortuinlijke burgemeester van Leipzig, Franz Conrad Romanus. Deze Romanus speelde een invloedrijke rol als resident van het hof van Dresden en zorgde er ondermeer voor, dat Telemann begin 18de eeuw naar Leipzig kwam. Maar al in Marianes jeugd werd haar vader om duistere redenen tot levenslang veroordeeld. Ligt daar de kiem voor een turbulent leven? Kort en goed, Mariane trouwde drie keer, maar zonder succes. Dat laatste overkwam haar wel als dichteres. In 1739 werd ze gelauwerd als keizerlijke dichteres, wat zowel lof als misprijzen opleverde. Zelf lid van een Duits dichtersgenootschap, een herengezelschap par excellence, wilde zij iets soortgelijks voor vrouwen opzetten. Ook dat kwam haar op felle kritiek te staan. U raadt wel uit welke hoek!

Een uit rond 1730 daterend verslag van een tijdgenoot: ...” ze is een jonge weduwe, die echter door omstandigheden moeilijk trouwen kan. Haar gedrag is bijvoorbeeld niet vrouwelijk en haar verstand veel te goed en helder om zich te onderwerpen aan een man met

een gewoon gezond verstand... Ze speelt op allerlei muziekinstrumenten en zingt er bij. Ze doet aan buks-, pistool- en kruisboogschieten... Madame v. Ziegler is zo edelmoedig, dat ze alle ongegronde achterklap veracht en zonder gêne haar seksgenoten opbeurt om door het lezen van goede boeken en fatsoenlijke conversatie hun verstand op te vijzelen.”

Cantate BWV 108

Negen cantates schreef Bach op teksten van Mariane von Ziegler. De Bach Cantorij voert er twee uit: komende zondag BWV 108 en op 18 mei BWV 176. In tegenstelling tot het merendeel van de tweehonderd bewaard gebleven cantates, opent 108 dit keer niet met een koorwerk, maar met een lieflijk arioso voor de bassolist, het titelstuk van deze cantate ontleend aan het Johannes evangelie, 16: vers 7, “Het is beter voor u, dat ik heenga”. Na een tweede, melodieuze aria voor tenor volgt dan een strak gecomponeerd, streng fugatisch koordeel. Een verbeterde hamerende drie-minuten-wals in vierkwartsmaat. Geen ontkomen aan. ‘Wenn aber jener, der Geist der Wahrheit, kommen wird, der wird euch in alle Wahrheit leiten.’ Opnieuw Johannes 16, nu vers 13, “doch wanneer hij komt, de Geest der waarheid, zal hij u de weg wijzen, tot de volle waarheid”. Als zo vaak, verklankt daarop de alt in haar lyrische aria het vertrouwen in de toekomst en het slotkoraal getuigt daar nog eens meerstemmig van.

Pauluskerk zondag 20 april 2008

De Bach Cantorij Baarn voert cantate BWV 108 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Pauluskerk. Voorganger is Ds. C. Kruijswijk Jansen. Als vocale solisten verwelkomt de cantorij Merel van Schie, alt, Koert Braches, tenor en Evert Jan Nagtegaal, bas. Solisten, koor en orkest staan onder leiding van Bas Ramselaar. Organist is Henk van Zonneveld.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van dirigent Bas Ramselaar en/of Evert Jan Nagtegaal (bas)
